

Projekat **DFE Adriatic Metals** je projekat EBRD kategorije B rudarskog kapitala u blizini gradova Vareš i Kakanj u [Bosni i Hercegovini](#). Investicija Banke od 6,84 miliona evra podržava kompaniju da pređe sa predrazvoja i istraživanja na razvoj rudnika Vareš.

Žalba lokalnog stanovništva IPAM-u navodi ozbiljnu štetu po životnu sredinu

Međutim, u **avgustu 2022.** godine grupa od 103 osobe iz obližnjeg grada Kaknja, koji su tražili da njihova imena ostanu poverljiva, zbog straha od odmazde, podnela je žalbu Nezavisnom mehanizmu odgovornosti za projekte i zatražila postupak revizije usklađenosti. Optužbe su uključivale ozbiljnu štetu prirodnim resursima područja (nezakonita seča šume koja je planirana za zaštitu i na kantonalnom i opštinskom nivou, zagađenje izvora pitke vode, oštećenje biodiverziteta i reka, teška mehanizacija štetna po životnu sredinu, klizišta, buka, vibracije i bušenja) i nedostatak angažovanja zajednice u procesu.

Poseta Bankvatch-a identifikuje neplanirani pristupni put i oštećenje planinskih potoka

Nakon što su nas kontaktirali lokalni ljudi, CEE Bankvatch Network je u novembru 2022. godine posetila Kakanj, visoravan Mehorić i novoizgrađeni projektni pristupni put za rudnik Vareš. Identifikovano je nekoliko problema koji izazivaju zabrinutost i kontaktirano je osoblje EBRD-a i IPAM u vezi sa mogućim kršenjem EBRD-ove politike životne sredine i socijalne politike, prvo u decembru 2022. godine, a kasnije u januaru 2023.

Glavno pitanje koje je postalo očigledno tokom posete je da je pristupni put rudniku izgrađen na lokaciji koja se razlikuje od one koja je ispitana u EBRD-ovoj dokumentaciji o due diligence-u (ESIA i akcioni plan za biodiverzitet). Osim toga, u tom trenutku nije bilo jasno da li će se prvobitno planirani pristupni put graditi pored postojećeg ili ne, iako je EBRD kasnije odgovorila da hoće.

Očigledna kršenja ekološke i socijalne politike EBRD-a

Zbog građevinskih radova na neplaniranom pristupnom putu, prioritetne karakteristike biodiverziteta i kritična staništa na obližnjim vodotocima su ozbiljno oštećeni. Činjenica da je izgrađen potpuno nepredviđeni pristupni put efikasno sprečava da se nekoliko Zahteva za performanse banaka pravilno primeni.

Ekološka i socijalna procena nije uzela u obzir sve ekološke i socijalne rizike i uticaje povezane sa projektom, niti je predstavila osnovne podatke za većinu područja pogođenog trasom izvlačenja koja je stvarno izgrađena. Ista pitanja važe i za karakteristike biodiverziteta projekta, pošto osnovno istraživanje jedva da je sprovedeno za bilo koji put koji je zaista sproveden. Slično tome, činjenica da je izgrađen put koji nije pomenut u **ESIA** znači da lokalna javnost o tome nije konsultovana, tako da se konsultacije ne mogu smatrati smislenim ili relevantnim.

Dalje, način na koji je izgrađen pristupni put takođe može uzrokovati povećan rizik od poplava i klizišta. Ranije postojeći šumski kolosek je znatno proširen iskopanim kamenim materijalom, a ivica puta se na pojedinim mestima sastoji od relativno sitnog nagomilanog kamenog otpada. Lokalno stanovništvo je naglasilo svoju zabrinutost da će biti potreban samo jedan jak pljusak da se veliki deo ovog materijala opere nizvodno, što potencijalno ugrožava bezbednost zajednice.

Ekološka i socijalna procena pokazuje da će projekat uticati na kritična staništa, ali su ipak nedovoljni naponi da se izbegne oštećenje kritičnog staništa umesto da se to nadoknadi i nije pravilno primenjena hijerarhija ublažavanja uticaja na biodiverzitet.

Strahovi za vodosnabdevanje Kaknja

Neki stanovnici su izrazili zabrinutost zbog uticaja projekta na vodosnabdevanje Kaknja, što je otkrilo nekoliko pitanja koja treba ispitati.

Prvo, čini se da uticaji klimatskih promena nisu ispitani u ekološkoj i socijalnoj proceni u vezi sa osiguranjem vodosnabdevanja Kaknja. Drugo, postoji veliko oslanjanje na treću stranu, opštinsko komunalno preduzeće Vareš (JKP Vareš) da uravnoteži interese korisnika i obezbedi da ekološki protok ostane adekvatan u vodotocima. Ali opštinsko preduzeće nije klijent EBRD-a, tako da ostaje nejasno kako Banka može da obezbedi da snabdevanje vodom za stanovništvo i za održavanje toka životne sredine bude privilegovano u odnosu na snabdevanje rudnika u slučaju nestašice.

Treće, planirana je druga faza rudnika, koja nije uvrštena u dubinsku dokumentaciju. Dakle, ostaje nejasno da li se i ovom sekundom može održati adekvatno vodosnabdevanje i rudnika i Kaknja.

Upitna kategorizacija projekta

Projekat je EBRD kategorisan kao B. Samo jedan mali deo projekta Vareš je braunfield lokacija na kojoj su se obavljale prethodne aktivnosti rudarskog sektora. Međutim, većina je to veliki novi greenfield projekat sa širokim uticajima. EBRD-ov Sažetak projekta navodi da: „EBRD ne obezbeđuje finansiranje razvoja rudarskog projekta Vareš, već prati njegov razvoj kao deo svog kapitala udela u Adriatic Metals-u.

Ovakav stav je zbunjujući s obzirom da se čini da se aktivnosti Adriatic Metalsa u Bosni i Hercegovini sastoje isključivo od razvoja ovog rudnika. U vreme kada je projekat odobren, već je bilo jasno da je planiran razvoj rudnika, pa je nejasno zašto nije kategorisan A.

Podzemno rudarstvo nije automatski aktivnost A kategorije, već razmere uticaja na šumovite površine, vodotoke i potencijalno vodosnabdevanje, između ostalog, prepoznala je EBRD jer je na kraju zahtevala ESIA. Stoga nije bilo prikladno kategorisati projekat kao B, posebno imajući u vidu dalje planirano proširenje rudnika.

Nedostatak konsultacija u Kaknju i među ranjivim grupama

Lokalno stanovništvo je istaklo da je u opštini Kakanj izostao potpuni izostanak angažmana zainteresovanih strana oko razvoja rudnika. Ove tvrdnje potkrepljuju podaci dati u ESIA i Planu angažovanja zainteresovanih strana (SEP), koji pokazuju da tamo nije bilo obelodanjivanja relevantnih informacija o projektu, niti su sprovedene značajne konsultacije. Meštani su izjavili da osim nekoliko čelnika mesnih zajednica u Kaknju, nijedan drugi stanovnik šire zajednice Kakanja nije upoznat sa projektom.

IPAM-u se stoga savetuje da preispita da li projekat Plan angažovanja zainteresovanih strana (SEP) ispunjava sve kriterijume koji se odnose na politiku angažovanja zainteresovanih strana Banke, pošto se čini da se SEP akt odnosi pretežno na zajednicu Vareša, iako je Kakanj mnogo veći grad, u neposrednoj blizini rudnika i potencijalno pod uticajem projekta. U **Kaknju** postoje 42 mesne zajednice zahvaćene projektom, koje obuhvataju 108 naselja i, što se lokalnog stanovništva tiče, ono malo predstavnika lokalnih sela koje je kontaktirao klijent EBRD-a nemaju ni kapaciteta ni ovlašćenja da predstavljaju sva naselja pogođena ovim napadom na razvoj rudnika. Dok je u teoriji bilo moguće da ljudi iz Kakanja mogu videti ESIA dokumentaciju u Varešu ili prisustvovati javnim raspravama negde drugde, to bi se moglo dogoditi samo ako su znali za njih. Štaviše, krajnje je nelogično očekivati da ljudi iz većeg pogođenog naselja putuju u manje, jer to stvara dodatne troškove prevoza koji su otvoreni uglavnom za one koji poseduju automobile.

Dodatno pitanje je nedostatak tačne identifikacije zainteresovanih strana. Iako Plan angažovanja zainteresovanih strana navodi obavezu klijenta da se posebno konsultuje sa ljudima koji predstavljaju potencijalno ugrožene grupe, kao što su stari, žene, mladi, bolesni i invalidi, etničke manjine, podaci o ugroženim licima prikupljaju se samo preko jedne nevladine organizacije u Varešu, kao Fondacija Majka Terezija, koja više nije aktivna. Situacija je još gora u Kaknju gde se čini da nema podataka o potencijalno ranjivim grupama. Ovo veoma osetljivo i važno pitanje nije deo SEP-a niti druge dokumentacije.

Odgovor EBRD-a

Osoblje Banke je odgovorilo na prvo pismo Bankwatch-a o projektu u decembru 2022. godine, navodeći između ostalog da je poznato sa dodatnim pristupnim putem i da će ESIA dokumentacija biti ažurirana u skladu sa tim. Ovo je u potpunosti protiv principa Arhuske konvencije koji zahtevaju blagovremeno otkrivanje informacija o životnoj sredini i učešće javnosti u donošenju odluka o životnoj sredini u ranoj fazi kada su sve opcije otvorene. Ažuriranje ESIA nakon izgradnje puta ne služi ničemu drugom osim da sakrije činjenicu da ESIA uopšte nije bila potpuna.

Nakon što je Bankwatch ponovo kontaktirao Banku da ukaže na ovo, osoblje je 18. januara

odgovorilo da će obaviti posetu lokaciji početkom februara i da ćemo „Nakon posete moći da vam pružimo detaljan odgovor na vaša dodatna pitanja i komentare.“ Međutim, uprkos podsetnicima, u od vremena pisanja 21. aprila, još nismo dobili odgovor.

Faza 2 rudnika

Vlada Zeničko-dobojskog kantona je u oktobru 2022. godine donela odluku o pokretanju postupka za izdavanje koncesije za istraživanje i eksploataciju olova, cinka i barita sa pratećim plemenitim metalima na lokalitetu Borovica Zapad-Rupice Istok-Tisovača-Droškovac- Veovača Istok-Bukovača lokaliteti u Vareškom okrugu. Iako je u teoriji poziv otvoren za sve, Adriatic Metals je investitorima već u aprilu 2022. predstavljao proširenje koncesije, što sugeriše da je kompanija bila uverena u svoj uspeh.

Preporuke

EBRD ni na koji način ne sme da razmatra učešće u drugoj fazi rudnika. Zbog loše situacije upravljanja životnom sredinom u zemlji, mora nastaviti svoje napore u [Bosni i Hercegovini](#) isključivo ulaganjem u projekte bez žaljenja sa malo ili nimalo potencijala za značajnu ekološku štetu i štetu po lokalne zajednice.

Uopšteno govoreći, u svojim projektima EBRD mora:

Da obezbedi da njegovi klijenti preduzmu mere predostrožnosti kako bi izbegli rizike projekta, a zatim da ih minimiziraju, odnosno da obezbedi ispravnu primenu hijerarhije ublažavanja u pogledu uticaja na [biodiverzitet](#), posebno kritična staništa, gde mora pravilno primeniti kriterijume za kritična staništa. Kompenzacija/kompenzacija ne može zameniti izbegavanje štete na prvom mestu i ne preporučuje se, posebno u zemljama sa lošim upravljanjem životnom sredinom.

Da obezbedi tačnu kategorizaciju svojih projekata. U slučaju kapitalnih ili obrtnih projekata u kojima njegov klijent ima samo jednu aktivnost ili projekat u zemlji, on mora preuzeti odgovornost i priznati da finansira tu aktivnost.

Da obezbedi ispravnu primenu svojih Zahteva za učinkom u pogledu učešća javnosti, angažovanja zainteresovanih strana, smislenih konsultacija i obelodanjivanja informacija. Da osigura da njegovi klijenti tačno identifikuju sve zainteresovane strane, uključujući i ranjive grupe, ne prema administrativnim jedinicama, već prema verovatnoći da će na njih uticati.